รายงานผล
การถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
(ศพก.)
ปี ๒๕๖๓
อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

จัดทำโดย

กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์

กรมส่งเสริมการเกษตร

๑.ประวัติความเป็นมา

๑.๑ เกษตรกรต้นแบบ

นายใบคูณ สามารถ เกิดวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๘ ปัจจุบันอายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ที่ ๓ บ้านโคกไม้งาม ตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนสหัสขันธ์ศึกษา สมรสกับ นางมะลิ สามารถ มีบุตร ๒ คน

นายใบคูณ สามารถ เติบโตมาจากครอบครัวที่เป็นเกษตรกรทำนาโดยแท้ จึงเป็นชาวนามาตั้งแต่เด็ก เริ่มทำนากับบิดา มารดาตั้งแต่ อายุ ๑๒ ปี และแม่ของพ่อใบคูณ สามารถ จะชอบทำการเกษตรคือปลูกพืชผัก พริก มะเขือไปขายที่ตลาดอยู่เป็นด้วยความที่เป็นลูกคนโตจึงเป็นแรงงานหลักในการทำนา ทำสวน และคุ้นเคยกับการนำผลผลิตไปขายตลาดเป็นประจำ และเมื่อ นายใบคูณ สามารถ ได้แต่งงาน บิดา มารดาได้แบ่งที่ดินให้เมื่อออกเรือน พื้นที่ ๒๔ ไร่ เป็นที่นา และที่ทำไร่ นายใบคูณ สามารถประจำเป็นเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ และทำการปลูกพืชแบบผสมผสาน มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ด้วยนิสัยของความเป็นผู้นำจึงได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านถึง ๒ สมัย และได้รับโอกาสในการอบรมและร่วมงานหลายหน่วยงานและด้วยนิสัยที่เป็นคนมีจิตอาสาและใฝ่รู้จึงมีความมุ่งมั่นพัฒนาตัวเอง ได้เป็นหมอดินอาสา เป็นประธานศูนย์ข้าวชุมชน ประธานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ประธานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในการเกษตรในชุมชน

เป็นศูนย์เรียนรู้ สาธิต และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ปศุสัตว์ ประมง เกษตรกรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการปลูกข้าว พืชสมุนไพร การปลูกพืชผักผสมผสาน ตลอดถึงเป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และเน้นเกษตรต้นแบบมีแปลงเรียนรู้ การผลิตข้าวให้มีคุณภาพรับรองตามมาตรฐาน GAP ในชั้นเมล็ดพันธุ์ มีแปลงสาธิตการปลูกข้าวโดยใช้เครื่องหยอดลดต้นทุนการผลิตที่ประดิษฐ์โดยองค์ความรู้ของประธาน ศพก. (ปุ๋มประดิษฐ์) แปลงสาธิตการใช้พืชปุ๋ยสดบำรุงดิน และใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ตลอดถึงการใช้น้ำอย่างมีคุณค่าและเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๒ ความเป็นมาของ ศพก.

เริ่มจากปี ๒๕๕๕ ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านโคกไม้งามมีแนวคิดพัฒนาคุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการปลูกข้าว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ จึงได้รวมตัวกันเพื่อร่วมกันผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและได้จัดตั้ง “ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านโคกไม้งาม” โดยสำนักงานเกษตรอำเภอสหัสขันธ์ เป็นผู้ดำเนินการ มีสมาชิกทั้งหมด ๒๕ ราย

ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านโคกไม้งาม ต.โนนน้ำเกลี้ยง อ.สหัสขันธ์ ได้ขึ้นทะเบียนศูนย์ข้าวชุมชนกับกรมการข้าวโดยศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวกาฬสินธุ์เป็นผู้ดำเนินการ โดยมีสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ จำนวน ๒๕ ราย พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ จำนวน ๑๐๐ ไร่ และมีเงินกองทุนทั้งหมด จำนวน ๒๕,๐๐๐ บาท

ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านโคกไม้งาม ต.โนนน้ำเกลี้ยง อ.สหัสขันธ์ ได้ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านโคกไม้งาม ม.๓ ตำบลโนนน้ำเกลี้ยง

ปี พ.ศ.๒๕๕๘ การพัฒนาต่อยอดจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชน เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อ.สหัสขันธ์ เป็น ศพก.ข้าว

ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านโคกไม้งาม ได้เข้าร่วมโครงการธนาคารข้าว โดยมีสมาชิกทั้งหมด จำนวน ๑๐๐ ราย พื้นที่ทั้งหมด ๕๐๐ ไร่

ในปัจจุบัน มีสมาชิกผู้จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ จำนวน ๖๒ราย สามารถกระจายเมล็ดพันธุ์ในตำบลโนนน้ำเกลี้ยง และตำบลใกล้เคียงเป็นพื้นที่มากกว่า ๑,๕๐๐ ไร่ มีเงินทุนหมุนเวียน ๑๖๐,๐๐๐ บาท

ปัจจุบันได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โดยมีนายใบคูณ สามารถ เป็นประธาน เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตข้าวให้ได้คุณภาพ ลดต้นทุนการผลิตข้าว เพิ่มมูลค่าผลผลิต และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ผลิตข้าว และผลิตพืชผักเป็นผักปลอดภัย ซึ่งสร้างรายได้ให้สมาชิกศพก. อย่างยั่งยืน โดยมีแปลงเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ เพื่อให้เกษตรกร ในชุมชนสามารถศึกษาและเข้าถึง

๒. แรงจูงใจในการดำเนินการทำการเกษตรปลอดภัย

นายใบคูณ สามารถ มีความคุ้นเคยกับการนำสินค้าจำหน่ายที่ตลาดเป็นประจำ จึงทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำเกษตรปลอดภัยดังนี้

๑. ทำให้ตระหนักถึงสุขภาพของผู้บริโภคเป็นหลัก
๒. ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล
๓. คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ที่ดีกลับสู่วิถีอินทรีย์
๔. ส่งต่อสิ่งดีดีให้ผู้อื่น
๕. มีผู้ป่วยในครอบครัวอยากให้คนที่รักได้รับประทานอาหารปลอดภัย

๓. วิธีการดำเนินงาน

๓.๑ การใช้ชีวภัณฑ์ในขั้นตอนการผลิตพืชปลอดภัยเน้นการใช้สารชีวภัณฑ์ เพื่อคลุกเมล็ดพันธุ์ข้าว และการใช้กับพืชผัก เน้นการสาธิตวิธีทำ การผลิตสารชีวภัณฑ์เพื่อใช้ในครัวเรือน

๓.๒ ศึกษาธรรมชาติจากวิธีการในอดีต การเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรข้าว โดยจะเน้นการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรต้นแบบได้เรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร เพื่อถ่ายทอดความรู้ต่อในวงกว้างขึ้น การศึกษาระบบนิเวศน์ในนาข้าว ศึกษาแมลงที่เป็นมิตรและศัตรูของชาวนา รวมถึงการจัดการแปลงนาและการกำจัดพันธุ์ปน เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์คุณภาพ การรับรองตามมาตรฐานGAP ในชั้นเมล็ดพันธุ์

๓.๓ ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมแทนการใช้สารเคมี

๓.๔ กำหนดเป้าหมายสู่การเป็นอินทรีย์ สร้างกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในชุมชน

๔. การนำนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตสินค้า “เกษตรปลอดภัย”

๔.๑ นวัตกรรมด้านภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่นำมาประยุกต์ใช้ในฟาร์ม

๑) องค์ความรู้ การหมักฟางเป็นชั้นๆ

๒) การใช้ยาเส้น/ยาฉุน ๑๐๐ กรัมต่อน้ำ ๑ ลิตร หมักไว้ ๑ คืน เพื่อใช้ในการฉีดพ่นเพลี้ยต่างๆ

๔.๒ นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีใหม่ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในฟาร์ม

๑) องค์ความรู้

- ลดต้นทุนด้วยเครื่องผสมปุ๋ย
- กระบวนการนวัตกรรม ได้แก่ ปรับวิธีการป้องกันกำจัดแมลงในตอนกลางคืน และเก็บผักตอนกลางคืนก่อนขายทำให้ผักรดชาดดี และไม่เหี่ยวเฉาง่าย

๒) สิ่งประดิษฐ์ เครื่องผสมปุ๋ย เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย เครื่องหั่นสับ เครื่องบรรจุปุ๋ย

๔.๓ นวัตกรรมที่ ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ด้วยตัวเอง

๑) การลดต้นทุนการผลิตด้วยการใช้เครื่องหยอด ปุ้มประดิษฐ์

๒) สิ่งประดิษฐ์ เครื่องหยอดปุ้มประดิษฐ์ ๑ และเครื่องหยอดปุ้มประดิษฐ์ ๒

เครื่องหยอดปุ๋มประดิษฐ์ ๑

<u>วัสดุ</u>

- เหล็กฉาก ความยาว ๕๐ ซม. ๑ เส้น , เหล็กเส้นขนาด ๑ หุน ความยาว ๔๐ ซม. (ดัดวงกลม)

- ท่อเหล็กขนาด ๔ หุน ตัดยาว ๕ ซม. ๒ ท่อน , น็อต ๒ หุน ๑ ตัว , ขวดน้ำอัดลมพลาสติกขนาด ๑.๕ ลิตร ๒ ขวด

- เครื่องหยอดข้าว สามารถหยอดข้าวได้ ๗- ๑๐ เมล็ด/หลุม ระยะห่างระหว่างแถว ๔๐ ซม. (ปรับได้)

- โดยประกอบเข้ากับรถไถเดินตาม สามารถประกอบขึ้นได้เอง เปรียบเทียบการลดต้นทุนการผลิต ได้ ดังนี้

 ต้นทุนการใช้เครื่องหยอดข้าว	 **ต้นทุนการปักดำ**
ไถดะ	ไถดะ ๒๕๐ บาท /ไร่

- น้ำมันเชื้อเพลิง ๕๐ บาท / ไร่	ไถแปร ๒๕๐ บาท /ไร่
- แรงงาน ๑๕๐ บาท / ไร่	ไถปั่นดิน ๓๐๐ บาท /ไร่
ไถแปรพร้อมหยอดเมล็ด	ค่าจ้างตกกล้า ๓๐๐ บาท/ไร่
- น้ำมันเชื้อเพลิง ๕๐ บาท / ไร่	จ้างถอนกล้ามัดละ๓ บาท ๕๐ มัด/ไร่ =๑๕๐ บาท/ไร่
- แรงงาน ๑๕๐ บาท / ไร่	ค่าจ้างปักดำแรงงาน ๓๐๐ บาท ๓ คน รวม ๙๐๐ บาท
- เมล็ดพันธุ์ข้าวใช้ ๑๒๕ บาท/ไร่ (๕กก./ไร่)	เมล็ดพันธ์ข้าวใช้ ๖๒๕ บาท/ไร่ (๒๕ กก./ไร่)
- **ค่าเสื่อมราคารถไถนาเดินตาม ๑๑ บาท**	
รวมต้นทุนการใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ ๕๓๖ บาท/ไร่	**รวมต้นทุนการปักดำ ๒,๗๗๕ บาท / ไร่**
รวม สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ๒,๗๗๕ – ๕๓๖ = ๒,๒๓๙ บาท /ไร่	

หมายเหตุ : เครื่องหยอดปุ๋มประดิษฐ์ ๑ ใช้ได้ในนาแห้ง

เครื่องหยอดปุ๋มประดิษฐ์ ๒

วิวัฒนาการสู่ เครื่องหยอดข้าว ลดต้นทุนการผลิต (ปุ๋มประดิษฐ์๒)ในปี๒๕๖๐

<u>วัสดุ</u>

เหล็กเพลา ๑” ๒ หุน ๑ ตัว , ลูกปืนเพลา ๑” ๒ หุน ๓ พวง, เหล็กกล่อง ๑”x ๒” ยาว ๑.๒ เมตร, เหล็กฉาก๑.๕ x ๑.๕ เมตร ยาว ๒ เมตร ๑ เส้น, ปรับผาน ๑ ตัว, วูดสลักผาน ๑ ตัว, ผานจำนวน ๘ ตัว, เหล็กแบนรีด ๒.๕ มิลลิเมตร ยาว ๔๘๐ เซนติเมตร, ท่อลด ๑” ๒ หุน ๔ ตัว, ลูกปืนผาน ๘ ตัว, น๊อต ๓ หุน ๑๖ ตัว, น๊อต ๔ หุน ๑๐ ตัว, ท่อพีวีซี ๔ หุนยาว ๓๐ เซนติเมตร, สายยางใส ยาว ๓๐ เซนติเมตร, ขวดน้ำมันพืช ขนาด ๕ ลิตร ๔ ขวด

เครื่องหยอดข้าว สามารถหยอดข้าวได้ ๗ - ๑๐ เมล็ด/หลุม ระยะห่างระหว่างแถว ๔๐ ซม. โดยประกอบเข้ากับรถไถเดินตาม สามารถประกอบขึ้นได้เอง เปรียบเทียบการลดต้นทุนการผลิตได้ ดังนี้

 ต้นทุนการใช้เครื่องหยอดข้าว	 **ต้นทุนการปักดำ**
ไถดะ	ไถดะ ๒๕๐ บาท /ไร่
- น้ำมันเชื้อเพลิง ๕๐ บาท / ไร่	ไถแปร ๒๕๐ บาท /ไร่
- แรงงาน ๑๕๐ บาท / ไร่	ไถปั่นดิน ๓๐๐ บาท /ไร่
ไถแปร	ค่าจ้างตกกล้า ๓๐๐ บาท/ไร่
- น้ำมันเชื้อเพลิง ๕๐ บาท / ไร่	จ้างถอนกล้ามัดละ๓ บาท ๕๐ มัด/ไร่ =๑๕๐ บาท/ไร่
- แรงงาน ๑๕๐ บาท / ไร่	ค่าจ้างปักดำแรงงาน ๓๐๐ บาท ๓ คน รวม ๙๐๐ บาท
ไถปั่นดิน	เมล็ดพันธ์ข้าวใช้ ๖๒๕ บาท/ไร่ (๒๕ กก./ไร่)
- น้ำมันเชื้อเพลิง ๕๐ บาท /ไร่	
- แรงงาน ๑๕๐ บาท / ไร่	
หยอด	
- น้ำมันเชื้อเพลิง ๕๐ บาท / ไร่	
- ค่าแรงงานหยอด ๖๐ บาท / ไร่	
- เมล็ดพันธุข้าวใช้ ๑๕๐ บาท/ไร่ (๖ กก./ไร่)	
- ค่าเสื่อมราคารถไถนาเดินตาม ๑๑	
รวมต้นทุนการใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ ๘๗๑บาท/ ไร่	**รวมต้นทุนการปักดำ ๒,๗๗๕ บาท / ไร่**
รวม สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ๒,๗๗๕ – ๘๗๑ = ๑,๙๐๔ บาท / ไร่	

หมายเหตุ : เครื่องหยอดปุ้มประดิษฐ์ ๒ ใช้ได้ดีทั้งนาแห้ง และนาตม

๕. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๕.๑ มีทุน
๕.๒ มีเวลา
๕.๓ มีใจ คือใจสู้
๕.๔ คิดนอกกรอบ
๕.๕ มีการกำหนดเป้าหมายชัดเจน
๕.๖ ครอบครัวเข้าใจและเกื้อกูลกันในครอบครัว
๕.๗ มีความสามัคคี ในกลุ่มจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร ศพก. อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ เป็นการสร้างทีมงาน (TEEM WORK) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. แบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการตามความถนัดและมอบหมายงานให้ตามความถนัดและความสามารถของคณะกรรมการ
๕.๘ การได้รับสนับสนุนในเรื่องความรู้ โอกาสและงบประมาณ จากหน่วยงานราชการ

๖. ปัญหา อุปสรรค

๖.๑ โรคแมลง
๖.๒ น้ำ มีปัญหาจากการขุดบ่อบาดาลแล้วพบน้ำเค็ม จึงทำให้มีข้อจำกัดในการปลูกพืชผัก ผักหลายชนิดไม่สามารถปลูกได้เช่น ผักชีฝรั่ง
๖.๓ แรงงาน ครอบครัวมีแรงงานน้อย
๖.๔ ตลาด ต้องการยกระดับผลผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิตสู่ตลาด Modern trade และเพื่อพัฒนากลุ่มสู่การปลูกผักเพื่อการค้า
๖.๕ ภัยธรรมชาติ ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ผักปลอดภัยรวมทั้งโรงเรือน มุ้งปลูกผักเสียหาย จากภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง
๖.๖ พื้นที่ ขาดเอกสารสิทธิ์ที่ดิน จึงเป็นข้อจำกัดในการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย GAP

๗. วิธีการแก้ไข

๗.๑ ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโรคและแมลงเพิ่มเติม แนวทางแก้ไขโรคแมลงจาก Internet
๗.๒ ใช้วิธีปลูกผักที่สามารถทนเค็มได้เช่น คื่นฉ่าย เบบี้คอส หอมแบ่ง เป็นต้น
๗.๓ ปรับพฤติกรรมการผลิตให้สอดคล้อง กับ กิจกรรมแรงงาน
๗.๔ รวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อยกระดับสู่เกษตรอินทรีย์ โดยเริ่มจากกลุ่มแปลงใหญ่ และกลุ่ม ศพก.
๗.๕ ปลูกพืชเป็นแนวกันชน เพื่อกันลม เพื่อป้องกันภัยธรรมชาติ

๘. ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม

๘.๑ สุขภาพแข็งแรงจากการไม่ใช้สารเคม
๘.๒ รายได้เพิ่มขึ้น ๙,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน สามารถจำหน่ายผลผลิตข้าวในราคาที่สูงขึ้นกิโลกรัมละ ๒๐ บาท จากเดิมกิโลกรัมละ ๗ – ๘ บาท ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น อยู่ดีมีสุขอย่างยั้งยืน
๘.๓ ต้นทุนลดลง ๒,๐๐๐ บาทต่อไร่
๘.๔ ความปลอดภัย ของผู้บริโภค ผู้ผลิต และสิ่งแวดล้อม
๘.๕ มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมและเข้าใจใน ศพก.
๘.๖ เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม เกิดการบริหารจัดการในรูปแบบกองทุน ทำให้กลุ่มเกษตรกรเข้มแข็งขึ้น
๘.๗ เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้และเกื้อกูลกันในชุมชน
๘.๘ เกิดการบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานและเกษตรกร
๘.๙ มีสินค้าหลักของ ศพก. ที่ได้คุณภาพและผ่านการรับรอง GAP
๘.๑๐ มีองค์ความรู้และมีนวัตกรรมในด้านการผลิตสินค้าเกษตร ที่สามารถถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรในชุมชน
๘.๑๑ ศพก. มีความพร้อมและมีศักยภาพเพื่อรองรับการฝึกอบรมในด้านการเกษตร

๙. การขยายผลสู่เกษตรกรอื่น (ถ้ามี)

๙.๑ นายทนงศักดิ์ สาระขันธ์

๙.๒ นางสุกัญญา สุระเสน

๙.๓ นายดนพล ชูช้าง

๙.๔ นายพิชิต ไชยสาร

นายพิชิต ไชยสาร ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์

นายดนพล ชูช้าง ต.โนนน้ำเกลี้ยง อ.สหัสขันธ์

นางสุกัญญา สุระเสน ต.นามะเขือ อ.สหัสขันธ์

นายทนงศักดิ์ สาระขันธ์ ต.โนนแหลมทอง อ.สหัสขันธ์

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธ์

แผนผังแสดงข้อมูลกิจกรรมภายใน ศพก. อำเภอสหัสขันธ์
1. ฐานการเรียนรู้ที่ 1 การลดต้นทุนการผลิตด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และฟื้นปุ๋ยสด
2. ฐานการเรียนรู้ที่ 2 การใช้สารชีวภัณฑ์เพื่อลดต้นทุนการผลิต
3.ฐานการเรียนรู้ที่ 3 การเรียนรู้ตามกระบวนการไถ่เรียนเกษตรกร
4. ฐานการเรียนรู้ที่ 4 เครื่องหยอดข้าวลดต้นทุนผลิต
5. ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ไม้ยืนต้นพื้นเมือง สร้างรายได้ระยะยาว
6. ฐานการเรียนรู้ที่ 6 ผักสมุนไพรใบหอม ใต้ไว ขายเร็ว
7. ฐานการเรียนรู้ที่ 7 การเพาะเห็ดสร้างรายได้
8. ฐานการเรียนรู้ที่ 8 เกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
9. ฐานการเรียนรู้ที่ 9 การปลูกผักกางมุ้งปลอดสารพิษ
10. ฐานการเรียนรู้ที่ 10 ลูกประคบสมุนไพร